

BESLUT

2020-06-22

Dnr: 19/02825

SAKEN

Studio Ett, P1, 2019-08-28, inslag om gymnastiktränare; fråga om opartiskhet, saklighet och respekt för privatlivet

BESLUT

Inslaget frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet eller mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

INSLAGET

Inslaget hade sin utgångspunkt i en granskning gjord av *Ekot* om tränare som kränker unga flickor. Fokus för inslaget var hur barn skulle skyddas från olämpliga tränare inom gymnastiksporten och programledarna (pgl) presenterade inslaget enligt följande.

(Pgl 1) – Barn har vittnat i en utredning om att de råkat ut för kränkningar, misshandel och pennalism från tränare. (Pgl 2) – Och trots att Gymnastikförbundet stängt av tränare så har de kunnat fortsätta vara tränare inom andra klubbar. Och Lena, som egentligen heter något annat, hon är ett av de barn som vittnar om en tränares övergrepp. (Lena) – Istället för att hålla i min hand så hållde hon mig under armhålan här. Jättejättehårt och hon klämde, alltså det var en jättestor, blåmärke här.

En reporter sa sedan att Lena var sex år gammal när det hon berättade om inträffade och att hon nu var elva år. Därefter sa reportern följande.

Gymnastiktränaren för klubben i norra Sverige som till en början var snäll och engagerad började succesivt behandla gymnasterna på ett sätt så att träning blev likställt med gråt, ont i magen och ångest. De berättar att tränaren skällde ut dem för att de var för tjocka, de utsattes för förnedrande bestraffningar, de nekades att äta på tävlingar och de minsta utsattes även för fysiska övergrepp.

En annan gymnast sa sedan följande.

Alltså jag har tränat under det här ledarskapet sedan jag var sju år gammal, sedan jag var sju, åtta år liksom, så jag har ju inte vetat av något annat. Och då, då säger man

ingenting. Man har, man binder ju så, sådan himla nära relation med tränaren, så man är ju livrädd för vad som ska hända. Det, det är ju det första man tänker på, vad händer med den här tränaren om jag berättar?

En tredje gymnast sa följande.

Två andra, det var liksom de tjocka. Jag var mer att jag var, som dålig på något sätt, jag fick mycket utskällningar för att jag var, jag var aldrig tillräckligt bra. Aldrig tillräckligt bra som liksom person på något sätt, aldrig tillräckligt bra som gymnast. Och samtidigt var det det här, hon drog sig väldigt nära mig, så då var det liksom, då var vi tajta så då var jag bra. Och så var det helt plötsligt utskällningar, för då var det inte så.

Reportern sa sedan att en fjärde gymnast kämpat med svåra ätstörningar efter tränarens behandling. Gymnasten sa följande.

Det var jag och en tjej som var några år yngre än mig, det var väl vi som var de tjocka gymnasterna som fick väldigt mycket kommentarer om hur vi såg ut och vad vi åt. Just då tyckte jag att, jag gjorde ett försök verkligen för att gå ner i vikt, hon klarade det inte, så man såg det på det viset, hon klarade det inte. Det finns toaletter nedanför vår hall och jag minns att man, man oftast hörde henne gråta därinne, satt mot en vägg, och jag minns att jag satte mig bredvid henne och bara sa jag vet liksom hur det är. Jag är också tjock. Det var liksom enda, enda stödet man kunde ge till varandra.

Reportern sa sedan att det inte var första gången som problem med tränare visade sig inom gymnastikrörelsen och att det år 2011 kommit larm från en idrottsläkare om att en tränare i en annan klubb fått gymnaster att träna 30 timmar i veckan trots skador. Reportern sa också att läkaren vittnat om ätstörningar och en kultur där prestation gått före barns hälsa.

Därefter sa reportern att det år 2012 gjordes en utredning av en sociologi-professor i vilken det framkom ”en odemokratisk kultur av militärisk disciplin och bestraffningar samt ett förbund med en ovillighet att hantera de saker som var mindre bra”. Reportern sa sedan att Svenska Gymnastikförbundet (SvGF) efter utredningen utlovat en åtgärdsplan, innehållande bland annat en strategi för god ledarkultur, en gymnastikombudsman och en juridisk nämnd dit det gick att anmäla oegentligheter inom gymnastiken.

Sedan följde en intervju med generalsekreteraren för SvGF som bland annat berättade vilka strategier åtgärdsplanen innehöll. Därefter sa reportern följande.

Tillbaka till norrlandsklubben. Det var när tränaren slutade i klubben i början på 2016, som barnen började berätta om de fysiska och framförallt psykiska övergrepp de varit med om under flera års tid. Tränaren började då som tränare i en annan klubb. Klubbens styrelse och föräldrar till barnen har gjort flera anmälningar till Gymnastikförbundets juridiska nämnd för att tränaren inte ska få vara tränare inom gymnastiken, men anmälningarna har avslagits med hänvisning till att preskriptionstiden gått ut.

Reportern sa därefter att övergrepp inom gymnastiken enligt SvGF:s tidigare stadgar preskriberats efter två månader, men att preskriptionstiden nu ändrats till

tio år. Generalsekreteraren för SvGF sa att de nya stadgarna skulle ge mer kännbara effekter när det kom till ledarskapsfrågor. Därefter sades bland annat följande av reportern.

För norrlandsklubben ledde de upprepade larmen trots avslag i den juridiska nämnden till slut till att Gymnastikförbundet tillsatte en utredning ledd av en psykolog. 13 gymnaster och den aktuella tränaren intervjuades och i januari i år presenterades utredningen. Tränaren nekar till anklagelserna, men utredningen kom ändå fram till att hon var olämplig att träna barn. Sveriges Radio har inte fått se utredningen men det som presenterades offentligt var: stressig träningsmiljö bestående av utskällningar och bestraffningar, negativa kommentarer om kropp, vikt och figur, uppmaningar om att begränsa energiintag, mycket lite mat i samband med resor och tävlingar, upplevd rädsla, hunger och törst i samband med tävlingar och resor. Efter detta stängdes tränaren av från att vara domare och gå utbildningar inom Gymnastikförbundet, trots det tränar hon idag barn i en annan klubb, då förbundet inte kan hindra enskilda klubbar från att anställa henne, eftersom ansvaret där ligger på klubben.

Generalsekreteraren för SvGF fick sedan frågan om hur olämpliga tränare kan få fortsätta träna barn. Generalsekreteraren sa bland annat att det ytterst var föreningarna som bar ansvaret för vilka tränare de engagerade, men att förbundet nu hade större möjlighet att utesluta klubbar som engagerat tränare som SvGF ansett olämpliga. Reportern sa sedan följande.

I ett mejl efter intervjun skriver Gymnastikförbundet att tränaren idag inte är tränare i klubben. När Sveriges Radio kontakter klubben så säger de att hon visst är det. Efter denna granskning skriver Gymnastikförbundet i ytterligare ett mejl att mot bakgrund av den nya informationen att tränaren är aktiv kommer Gymnastikförbundet nu ta ett möte med den aktuella klubben för att se om de kan stänga av den.

Reportern sa sedan att gymnasterna från norrlandsklubben idag mår bättre men att spåren från tränaren sitter kvar. En gymnast sa sedan att hon nu förstod att det som de gjort i klubben inte hade varit gymnastik utan ”plågeri” och ”hemskt”.

Efter reportaget följde ett studiosamtal med generalsekreteraren för SvGF och med den idrottsläkare som tidigare slagit larm om dåliga förhållanden inom gymnastiken. Reportern sa att SvGF hade att bedöma om klubben där den aktuella tränaren nu var aktiv kunde fortsätta att vara medlemmar i förbundet. Generalsekreteraren sa bland annat att nästa steg var att förbundet skulle ha ett samtal med den nya klubben och ge dem möjlighet att svara på kritiken. Därefter följde en diskussion om huruvida förbundet haft kännedom om att den aktuella tränaren fortfarande var aktiv. Generalsekreteraren sa också den nya klubben endast kunde fortsätta som medlemmar i förbundet om de ändrade sin inställning till ledarskap. Idrottsläkaren sa bland annat att förbundet brustit då de låtit tränaren fortsätta som tränare och att det var tack vare norrlandsklubben som frågan om tränarens framtid drivits vidare. Han sa också att det aktuella exemplet visade att tränare skyddades medan barnen inte bryddes om. Generalsekreteraren sa bland annat att förbundet gjort en polisanmälan när norrlandsklubbens anmälningar om tränaren inkommit till förbundet, detta då de inte

kunnat agera inom förbundet då preskriptionstiden på två månader varit överskriden.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna anser på närmare anförda grunder följande.

Inslaget fokuserade på en sida i en konflikt och stämplade en enskild tränare som olämplig utan sakliga grunder. Den aktuella tränaren är inte dömd för något och SvGF har inte visat grund för påståendet att tränaren är olämplig att träna barn. Det framkom inte i inslaget att det inte funnits några problem i tränarens nya klubb och ingen frågade vad barnen som har tränaren idag tycker. Istället påstods det att SvGF borde utesluta klubben ur förbundet. Inslaget kränkte den utpekade tränaren som inte fick möjlighet att besvara kritiken och som idag mår mycket dåligt. Den förening som anklagat tränaren granskas själva nu och en överklagan är lämnad till SvGF. Inslaget borde tas ner från programföretagets webbplats till dess saken är utredd.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio AB (SR) anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet samt med bestämmelsen om respekt för privatlivet och anför i huvudsak följande.

Inslaget var ett längre reportage med efterföljande debatt kring tränarproblem inom gymnastikrörelsen. Framför allt handlade det om en klubb i norra Sverige där flera gymnaster vittnat om hur en tränare utsatt dem för psykisk och fysisk misshandel mellan åren 2011 och 2016. Föräldrar och styrelse i föreningen anmälde tränaren vid flera tillfällen till SvGF:s juridiska nämnd men anmälningarna avslogs med hänvisning till att preskriptionstiden för övergrepp inom gymnastiken var två månader. En preskriptionstid som i maj år 2019 ändrades till tio år. I inslaget framgick också att SvGF efter två år satte igång en utredning av tränaren som nekade till anklagelserna. Den psykolog som gjorde utredningen kom fram till att tränaren var olämplig att träna barn, vilket ledde till att SvGF stängde av tränaren från att vara domare och från att gå utbildningar inom förbundet. Trots detta kunde tränaren dock fortsätta att träna barn i en annan klubb, då förbundet inte kan hindra enskilda klubbar från att anställa den tränare de vill.

SR noterar att invändningarna i en av anmälningarna framförallt handlar om att SvGF inte hade grund för sin bedömning och att det är olämpligt att en tränare ska stämplas som olämplig av förbundet. SR kan inte svara på kritiken i denna del då den i huvudsak riktas mot någon annan.

I reportaget och i den efterföljande debatten var SvGF:s agerande och uppföljning i fokus och reportaget innehöll exempel från olika klubbar runt om i Sverige. Det var förbundets generalsekreterare som ställdes till svars, inte tränaren. SR har inte anledning att tro att utredaren har gjort en felaktig bedömning. SR kan inte heller se att reportaget innehöll sakfel mot bakgrund av det anmälarna anförde.

SR anonymiserade den aktuella tränaren. I inslaget förekom varken namn, klubb eller ort. Man valde att benämna klubben som en klubb i ”norra Sverige”. SR anser inte att tränaren blev utpekad utanför den krets som redan får antas känna till de förhållanden som skildrades. Det är av ett stort samhälleligt intresse att skildra hur tränare, som har en formell maktposition i förhållande till sina adepter, utövar makt och hur tillsynen fungerar inom idrott. Detta särskilt när det handlar om dem som tränar små barn. Det är ett ständigt aktuellt ämne som media bevakar på grund av dess stora allmänintresse. Det är också en del av SR:s granskande uppdrag att åskådliggöra problem av den här karaktären. I den mån det har uppkommit ett intrång i tränarens privatliv anser programföretaget att allmänintresset i att förmedla berättelser samt att konkretisera och belysa den problematik som programmet behandlade motiverade det eventuella intrånget.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Med anledning av SR:s yttrande anför en anmälare följande.

Det är inte korrekt att tränaren har uteslutits ur SvGF eftersom det enbart är föreningar som är medlemmar i förbundet. Tränarens nya klubb är inte heller utesluten idag utan kvarstår som medlemmar efter Riksidrottsnämndens (RIN) beslut. Uppgifterna är i dessa delar felaktiga. RIN har senare under hösten år 2019 upphävt det beslut SvGF fattade om att utesluta tränarens nya förening med hänvisning till att SvGF:s hantering av ärendet inte har varit rättssäker och saklig. SvGF:s utredare har dock dementerat detta. SR anför att de tagit del av SvGF:s underlag för sina påståenden. Det är därför anmärkningsvärt att SR inte reagerat på de allvarliga brister som RIN senare konstaterat att detta underlag har. Även om SR skulle anse sig ha skäl att ha förtroende för SvGF kvarstår den övergripande aspekten att det alltid är huvudmannen, i detta fall den förening som fört fram anklagelserna mot tränaren, som bär huvudansvaret för att verksamheten sköts på ett korrekt sätt. Att uppgifterna kommer från en organisation som till stor del finansieras med offentliga medel får inte utgöra ett skäl till att okritiskt vidarebefordra dem till allmänheten på det sätt som här blivit fallet.

Det saknades formella beslut som klargjorde att den utpekade tränaren skulle ha gjort sig skyldig till någon form av oegentligheter då det underlag som fanns hos SvGF vid den aktuella tidpunkten var inte fastställt genom ett beslut. Om så hade varit fallet hade tränaren också getts möjlighet att överklaga det, vilket hon

fortfarande idag inte har haft möjlighet att göra. Underlaget användes istället för att utesluta föreningen, ett beslut som RIN senare upphävde. SR utgick i sin publicering därmed från ett informellt underlag i ett pågående ärende från den ena parten utan att ge den andra parten möjlighet att lämna sin bild av det inträffade.

Därtill har parterna i fallet redovisat olika uppfattningar. Att det fanns olika uppfattningar framgår av den sammanställning som anmälaren översände till SR:s reporter redan den 12 augusti, cirka tre veckor före sändningstillfället. Reportern valde dock att inte återkomma till anmälaren. Det faktum att reportern visste att parterna i ärendena hade olika synsätt och att det avsåg ett pågående ärende borde ha lett fram till att ärendet inte användes som underlag för inslaget.

SR anger i sitt yttrande att de har tagit sitt ansvar för att skydda de inblandades identitet genom att använda begreppet ”klubb i norra Sverige”. I praktiken blev detta dock en precisering sett i ljuset av att det endast finns två föreningar som bedriver den typen av verksamhet norr om Uppsala, båda belägna i samma stad.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

SR anför i huvudsak följande.

RIN:s beslut om att ändra SvGF:s avgörande kom flera månader efter SR:s publicering. Upphävandet av beslutet om uteslutning av klubben, som anmälaren tar upp, kom först i november år 2019. Inslaget handlade om vad som hade skett fram till augusti samma år. Den diskussion som inslaget handlade om fördes mellan tränarens tidigare klubb och SvGF, inte mellan SvGF och tränarens nya klubb vilket anmälaren verkar föra fram. Den nya klubben var inte part i detta ärende. Det är mot barn i tränarens tidigare klubb det olämpliga beteendet som beskrevs i inslaget har utövats, något annat har aldrig påståtts.

Enligt de uppgifter som programbolaget har tagit del av ansåg RIN att gymnastiktränaren inte hade fått chans att bättra sig och inte fått ordentlig återkoppling från SvGF. Det handlade alltså om SvGF:s hantering och inte i sak om gymnastiktränarens lämplighet att träna barn. Den kritik som framkom i den delen har inte ändrats. Det är inte upp till SR att göra bedömningar av handläggningen av ärenden som prövas inom ramen för ett idrottsförbund. Däremot ligger det inom ramen för granskningsskyldigheten att redogöra för de beslut som fattas där.

Reportern mottog precis som anmälaren skriver ett underlag från anmälaren innan sändningen och konstaterade då, liksom nu, att det inte i sak motsade det som framkommit under researchen. SR använder flera olika typer av underlag och uppgifter i sina publiceringar. Det faktum att underlaget inte var fastställt formellt genom beslut av förbundet innebär inte i sig att SR inte kan beakta det.

SR vill framhålla att ärendet angående tränarens lämplighet var avgjort av SvGF vid sändningstillfället. Däremot efterföljdes ärendet av en process där föreningen som sedan anlitade tränaren uteslöts ur förbundet. Det är det ärende som RIN nu har fattat beslut i. Det handlar alltså om två separata ärenden. Om SvGF handlagt ärendet felaktigt är det inget som ligger inom ramen för den rapportering som gjordes i augusti år 2019. Ärendet hade, som tidigare nämnts, pågått i flera år utan att komma till ett avslut. Den part som kritiken riktades emot var förbundet och de fick uttala sig i inslaget. I det anmälda inslaget sades det inte att tränaren uteslutits. Det stämmer, precis som anmälaren anför, att en enskild tränare inte kan uteslutas, utan endast förbund som använder olämpliga tränare. Tränaren stängdes dock av från att vara domare och gå utbildningar inom förbundet vilket framgick av rapporteringen.

Innan sändning skickade anmälaren ett mejl med punkter av olika fakta i ärendet. Reportern bad om dokumenten för att kunna ta ställning till uppgifterna och påståendena. Anmälaren uppgav i ett telefonsamtal att anmälaren inte ville ge reportern de efterfrågade dokumenten eftersom anmälaren själv ville ha ”kontroll” över dessa.

SR vill framhålla att det finns betydligt fler gymnastikklubbar i norra Sverige än två, så som anmälaren uppger. Det nämns inte i inslagen vilken typ av gymnastik det handlar om. Vid en enkel sökning över internet fann reportern ett 60-tal klubbar som kunde passa in på sökningen ”förening, Norrland och gymnastik”.

ANMÄLARENS ANDRA KOMMENTAR

Med anledning av SR:s tilläggsyttrande anför en anmälare följande.

Inslaget avsåg verksamheter inom SvGF vilket innebär en väsentlig avgränsning av möjliga föreningar. Antalet föreningar inom Norrland är jämförelsevis få med tanke på de långa avstånd som finns mellan tätorterna. Den använda benämningen ”klubb i norra Sverige” blir därmed betydligt mer utpekande än exempelvis ”förening i Götaland”. Med tanke på ämnet hade det räckt med att använda till exempel ”förening tillhörig SvGF” inte minst med tanke på att det i det aktuella ärendet vid den aktuella tidpunkten inte fanns formella beslut att utgå från.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och

andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SR ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (14 § andra stycket i sändningstillståndet).

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SR ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

SR ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (16 § i sändningstillståndet).

Bestämmelsen är avsedd att ge skydd för den personliga integriteten.

Granskningsnämnden får pröva en fråga om intrång i privatlivet endast om den person som berörs skriftligen medger det. Gymnastiktränaren har lämnat sitt medgivande.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Inslaget handlade om olämpliga tränare inom gymnastiken och tog sin utgångspunkt i ett antal gymnasters personliga berättelser. Det riktades, med utgångspunkt i gymnasternas berättelser, långtgående kritik mot en gymnastiktränare. Av inslaget framgick att SvGF bedömt tränaren som olämplig. Tränaren nämndes inte vid namn och det framgick inte i vilka klubbar hon varit aktiv. Det framgick dock att tränaren nekade till anklagelserna. Udden i kritiken var främst riktad mot SvGF:s hantering av tränare och en representant från SvGF medverkade i inslaget och gav sin syn på kritiken. Mot den bakgrunden strider inslaget inte mot kravet på opartiskhet. Granskningsnämnden anser vidare att SR utövat sändningsrätten sakligt sett till de förhållanden som rådde vid tidpunkten för sändning. Då tränaren inte gick att identifiera för en vidare krets än den som redan kände till de aktuella förhållandena strider inslaget inte heller mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

De bestämmelser som aktualiseras i detta fall gäller endast för sändningar i marknätet. Vad en anmälare anför om programinnehåll på SR:s webbplats lämnas därför utan åtgärd.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Ulrika Hansson (skiljaktig), Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg (skiljaktig), Gunnar Springfeldt, Kristina Åberg och Erik Fichtelius efter föredragning av Tamara Mivelli.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Tamara Mivelli

Originalhandlingar med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.

SKILJAKTIG MENING

Ledamöterna Ulrika Hansson och Bo-Erik Gyberg är skiljaktiga och anser att inslaget borde fällas i förhållande till opartiskhet och att bedömningen borde ha följande lydelse.

Inslaget handlade om olämpliga tränare inom gymnastiken och tog sin utgångspunkt i ett antal gymnasters personliga berättelser. Det riktades, med utgångspunkt i gymnasternas berättelser, långtgående kritik mot en gymnastiktränare. Av inslaget framgick att SvGF bedömt tränaren som olämplig. Tränaren nämndes inte vid namn och det framgick inte i vilka klubbar hon varit aktiv. Det framgick dock att tränaren nekade till anklagelserna. Granskningsnämnden anser därför att SR utövat sändningsrätten sakligt sett till de förhållanden som rådde vid tidpunkten för sändning. Då tränaren inte gick att identifiera för en vidare krets än den som redan kände till de aktuella förhållandena strider inslaget inte heller mot bestämmelsen om respekt för privatlivet. Udden i kritiken var riktad både mot tränaren och mot SvGF:s hantering av tränare och en representant från SvGF medverkade i inslaget och gav sin syn på kritiken. Mot den bakgrunden strider inslaget i den delen inte mot kravet på opartiskhet. Däremot gavs inte den utpekade tränaren möjlighet att bemöta kritiken, och inslaget strider därför mot kravet på opartiskhet.